

Oponentský posudek na disertační práci „Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle
Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod“

Josefa Nejedlého

I. Tematika práce:

Autor se vydal na pole, které není v úplnosti upraveno textem EÚLP. Správně uvádí, že se zde nejedná o opomenutí, ale záměr autorů úmluvy nevytvořit ze štrasburského soudu další soudní instanci: z jeho pravomoci mělo být vyloučeno zkoumání skutkových či právních chyb vnitrostátních soudů, s výjimkou zásahu do základních práv stěžovatele. Disertant definuje cíl své práce jako hledání odpovědi na otázku, do jaké míry lze na základě rozboru judikatury ESLP hovořit o tzv. „doktríně zákonnosti důkazů“. Tuto chápe jako ucelený soubor zásad, které systémově určují, co se rozumí zákonným resp. nezákonným důkazem, a tedy podmínky, za jakých je možné důkaz považovat za zákonně resp. nezákonně zjištěný. Jako východisko zkoumání formuluje tezi, že v současnosti o štrasburské doktríně zákonnosti důkazů hovořit nelze, neboť se příslušná judikatura vyvíjí živelně a případ od případu.

Hlavní záměry práce jsou precizně formulovány, hledání argumentů k podpoře vytčené teze dává práci nikoli deskriptivní, nýbrž jasně analytický charakter.

II. Členění práce:

Disertační práce je rozčleněna do čtyř kapitol. Jejich sekvence je dána stupněm přípustnosti důkazů. Ani toto členění autor nepředkládá jako dogma, ale podílí se se čtenářem o další možnosti přístupu k tématice. Práce je ukončena závěrem, seznamem zkratk a obsáhlým přehledem použitých zdrojů, jež je členěn dle kapitol. Toto členění usnadňuje práci s prameny a umožňuje hledání další, související literatury.

III. Obsah práce:

První kapitola je věnována důkazům získaným za pomoci agenta provokatéra. J. Nejedlý poznamenává, že ESLP zastává k těmto důkazům postavení srovnatelné s důkazy získanými prostřednictvím mučení. Správně rozlišuje mezi státní provokací ke spáchání trestního činu a použitím takto získaných důkazů, zakázanou judikaturou Soudu, a provokací k důkazu, která může mít diferencovanější podobu. V závěru k této kapitole se autor sympaticky vyjadřuje proti praxi používání agentů provokatérů, neboť jejich činnost považuje za těžko kontrolovatelnou a ovladatelnou.

V druhé kapitole se disertant zaměřuje na problematiku důkazů získaných mučením, nelidským či ponižujícím zacházením. Definuje základní pojmy článku 3 EÚLP a na základě rozsudku Gaefgen proti SRN rozšiřuje definici špatného zacházení o výhrůžku tímto zacházením. Konstatuje, že zejména otázka použití důkazů takto získaných v trestním řízení vyvolává kontroverzní otázky, které poznamenávají i judikaturu Soudu. Jedním z jejich východisek je právo nevypovídat a nepřispět k vlastnímu obvinění, jež vyplývá z čl. 6 Úmluvy; jestliže dojde k jeho porušení, dochází dle autora automaticky k porušení práva na

spravedlivý proces jako celku. Pro ilustraci daných přístupů disertant cituje zejména rozsudek Velkého Senátu Jalloh proti Německu, který kriticky hodnotí vzhledem k použití kritérií Úmluvy proti mučení, a Gaefgen proti Německu, kde analyzuje především vylučovací pravidlo dopadu na výsledek řízení. Práce je dovedena do aktuálního stavu rozбором rozhodnutí Othmann proti Spojenému království, v němž ESLP konstatoval nespravedlivý charakter trestního řízení v zemi původu. Velmi přínosný je rozbor současného stavu judikatury a předložení možnosti jeho řešení: autor vidí nekonzistenci rozhodnutí Soudu a nedostatek doktríny posuzování přípustnosti důkazů získaných za porušení čl. 3. Myšlenkovým centrem této části práce je pak část věnovaná otázce, zda použití důkazů získaných mučením, nelidským či ponižujícím zacházením resp. porušením čl. 3 Úmluvy způsobuje nespravedlivost trestního řízení jako celku: disertant zde na základě judikatury formuluje stanovisko, že pokud doznání (získané za porušení čl. 3 ESLP) nepředstavuje jediný či rozhodný důkaz o vině, resp. pokud nemělo žádný vliv na konečný verdikt, lze o instrumentálně interpretované nespravedlivosti trestního řízení jako celku pochybovat, neboť výsledek samotného řízení může být spolehlivý. Přes následující rozbor možných přístupů prosím tuto tezi (str. 81) dále rozvést při obhajobě práce: není takto formulovaná teze - být jistě realistická - otevřením dveří k nejrůznějším procesním variantám ospravedlnění získání důkazů při porušení čl. 3?

Obdobně otázky se otevírají při aplikaci důkazů získaných porušením práva na soukromí chráněného čl. 8 Úmluvy. J. Nejedlý nejprve vymezuje podmínky přípustnosti zásahu do soukromí, jakož i kautelu "nezbytnosti v demokratické společnosti". Centrem jeho úvah je opět otázka, zda může být řízení považováno za spravedlivé ve smyslu čl. 6 EÚLP, jestliže důkazy byly získány s porušením čl. 8. Konstatuje, že dosavadní judikatura není v tomto smyslu reprezentativní, a poukazuje na nejednotnost přístupu jednotlivých soudců ESLP. Sám zastává stanovisko, že ne každá nezákonnost znamená nezbytně nespravedlivost trestního řízení ve smyslu čl. 6. I zde tak formuluje pravidlo, jehož rozlišujícím faktorem je typ či síla důkazu – zda se jedná o důkaz jediný či rozhodný, anebo tzv. slabší (str. 123). I zde prosím o objasnění tohoto přístupu v průběhu obhajoby, zejména vhodnosti kritérií k zařazení důkazu jako slabšího či silnějšího.

Svěddecká výpověď a právo obviněného vyslyšet svědky proti sobě jsou tématem čtvrtého dílu práce. Disertant označuje toto téma jako klíčové a zároveň kontroverzní, neboť se v judikatuře soudu tato pravidla vyvíjí případ od případu, k tomu ještě v závislosti na pojetí spravedlnosti jednotlivých soudců. Konstatuje, že článek 6 odst. 3 d) Úmluvy zaručuje jednu z minimálních záruk trestního řízení; na rozdíl od možnosti zkoumat za pomoci globální analýzy dopady na spravedlivost řízení u důkazů získaných při porušení čl. 3 a 8 ESLP, v případě čl. 6 odst. 3 tento přístup považuje za nevhodný, neboť popírá specifický charakter minimální záruky práva vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě.

V Závěru práce se J. Nejedlý vrací ke své výchozí tezi, kterou spartuje potvrzenu průběhem svého zkoumání: V současné době není možno hovořit o konsistentní doktríně zákonnosti důkazů v trestním řízení ESLP; na rozdíl úvodu však vidí proces jejího utváření: Tento proces

je dán diferencovaným přístupem Soudu k jednotlivým oblastem, kdy např. v oblasti státní provokace byl její zákaz judikaturou již dovozen, zatímco přípustnost důkazů získaných porušením práva na soukromí byla naopak potvrzena. Vcelku však disertant konstatuje nedostatek globální doktríny zákonnosti důkazů, daný tabuizací jejich hodnocení a obavami z role ESLP jako další soudní instance. Východisko spatřuje v posuzování problematiky zákonnosti důkazů jako celku a ve formulování striktního vylučovacího pravidla zaručujícího nepřípustnost důkazů získaných za porušení Úmluvy. S autorem tak souhlasím v názoru, že porušování základních práv musí implikovat nepoužitelnost takto získaných důkazů bez ohledu na to, zda trestní řízení jako celek lze považovat za spravedlivé či nikoli.

IV. Zpracování práce:

Text je pečlivě zpracován, díky mnoha pasážím, v nichž autor vyjadřuje své názory, i čtivý. Poznámkový aparát odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce.

V. Hodnocení:

Disertační práce Josefa Nejedlého "Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod" zhodnocuje faktické znalosti judikatury ESLP disertanta a staví je do teoretického rámce. Analytickým způsobem se vypořádává s vytčenými problémy a přináší návrhy vlastních, dobře odůvodněných řešení. Práci doporučuji k obhajobě.

Prof. JUDr. Mahulena Hofmannová, CSc.

V Praze, 15. července 2012